Socialutskottets betänkande

1980/81:41

om förmedling av samtal med texttelefoner (prop. 1980/81:181)

Propositionen

I proposition 1980/81:181 har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna i propositionen angivna riktlinjer för samtalsförmedling med texttelefoner.

Propositionen har beslutats den 26 mars 1981 efter föredragning av dåvarande statsrådet Elisabet Holm.

I propositionen föreslås att televerket skall anordna förmedlingstjänst för samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner. Verksamheten skall börja under budgetåret 1981/82 och byggas upp gradvis under en period av fyra år. Televerket skall ersättas budgetårsvis i efterskott för förmedlingstjänsten från anslag under socialdepartementets huvudtitel.

Motioner

Motion väckt under allmänna motionstiden

I motion 1980/81:436 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 3), att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om texttelefoner för dövblinda.

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1980/81:2160 av Kerstin Nilsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en förmedlingscentral för samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner lokaliseras till Norrbotten, företrädesvis Haparanda vid svensk-finska riksgränsen.

I motion 1980/81:2161 av Lena Öhrsvik m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utrymme i statsbudgeten för satsningen på förmedlingstjänst,
2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om samtalskostnaderna för den enskilde,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om åtgärder i avvaktan på fullt utbyggd förmedlingstjänst.

Utskottet

Enligt riksdagens beslut (TU 1978/79:18, rskr 1978/79:419) erhåller döva m. fl. från år 1979 texttelefoner. Innehavare av texttelefon kan dock bara samtala med annan innehavare av texttelefon. Texttelefongruppen (S 1977:15) har därför föreslagit i sitt slutbetänkande (Ds S 1980:8) Telefon för döva, förmedling av samtal med texttelefon hur samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner skall kunna utväxlas. Gruppen föreslår att förmedlingscentraler inrättas där förmedlare översätter texttelefonens skrivna text till talat ljud och tvärtom.

I propositionen föreslås att förmedling av samtal med texttelefoner införs i televerkets regi enligt de riktlinjer som texttelefongruppen angivit. Uppbyggnaden av förmedlingstjänsten beräknas påbörjas hösten 1981 och införas i takt med efterfrågan och med hänsyn till praktiska och finansiella möjligheter. Förmedlingstjänsten beräknas vara fullt utbyggd budgetåret 1984/85.

I propositionen förordas att verksamheten finansieras genom anslag på statsbudgeten under uppbyggnadsskedet. Det uttalas vidare att finansieringsfrågan därefter kan komma att tas upp till förnyad prövning.

Ersättningen till televerket för förmedlingstjänsten föreslås bestridas från socialdepartementets anslag Ersättning till televerket för texttelefoner och erläggas budgetårsvis i efterskott. Medelsbehov uppstår följaktligen först budgetåret 1982/83 och beräknas då till 4,4 milj. kr. Fr. o. m. budgetåret 1984/85 beräknas kostnaden stabiliseras på ca 13 milj. kr.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner de angivna riktlinjerna för samtalsförmedling med texttelefoner.

Ett genomförande av förslaget i propositionen innebär att den angelägna frågan om telefonmöjligheter för döva och talskadade närmar sig sin lösning. Människor med dessa handikapp tillhör de mest isolerade i det svenska samhället. Den nu aktuella reformen torde i icke obetydlig grad medverka till att minska denna isolering.

I *motion 1980/81:436 av Olof Palme m. fl. (s)*, som väcktes under den allmänna motionstiden, begärs att arbetet med förmedlingscentralerna skall drivas kraftfullt och verksamheten startas snarast. Motionärerna vill också att riksdagen skall uttala att regeringen bör följa frågan om texttelefoner med punktskrift och redovisa läget i 1982 års budgetproposition (yrkande 3).

Utskottet anser att motionen tillgodoses vad gäller frågan om förmedlingscentralerna genom förslagen i propositionen. Vad gäller frågan om texttelefoner med punktskrift har regeringen i propositionen anmält att försök med punktskriftsskrivande dövblindtelefoner skall startas av handikappinstitutet och att medel från allmänna arvsfonden skall beviljas till projektet. Utskottet förutsätter att så sker utan dröjsmål och att regeringen håller riksdagen underrättad om hur försöken utfaller. Utskottet anser med hänvisning till det anförda att motion 1980/81:436 i här aktuell del (yrkande

3) inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

I *motion 1980/81:2160 av Kerstin Nilsson m. fl. (s)* begärs att en förmedlingscentral skall lokaliseras till Norrbotten, företrädesvis Haparanda. En sådan lokalisering skulle enligt motionärerna ge angelägna arbetstillfällen främst för kvinnor i Tornedalen. Den skulle bl. a. kunna handha förmedling av samtal över riksgränsen för finsktalande invandrare med texttelefoner, mellan tornedalingar med finska som talspråk samt mellan samer.

Texttelefongruppen gjorde vissa beräkningar av behovet av förmedlingscentraler. På grund av pågående överväganden inom televerket beträffande verkets manuella betjäningssystem var det inte möjligt för gruppen att föreslå förläggning av förmedlingsverksamheten till en – ev. flera – av televerkets anläggningar. Gruppen föreslog därför att regeringen skulle uppdra åt televerket att planera förmedling av samtal med texttelefoner i enlighet med vissa synpunkter som redovisades i gruppens betänkande. Planeringen borde i enlighet härmed inriktas på att en förmedlingscentral – ev. två förmedlingscentraler – för ca 2 000 abonnenter skulle inrättas hösten 1981 vid någon av televerkets anläggningar. Därvid borde beaktas de fördelar av organisatorisk och ekonomisk art som integreringen av försöksverksamheten med annan manuell televerksamhet, dvs. nummerbyrån, klart hade utvisat.

I propositionen uttalas att verksamheten bör byggas upp i takt med efterfrågan och med hänsyn till praktiska och finansiella möjligheter. Eftersom televerket bör svara för förmedlingstjänsten kommer den att i viss mån kunna integreras med verkets övriga verksamhet. Detta ger, anförs det, förutsättningar för att utnyttja resurserna effektivt och att anordna och bygga upp samtalsförmedlingen på ett adekvat sätt.

Även enligt utskottets mening måste förmedlingsverksamheten organiseras på ett sådant sätt att televerkets resurser utnyttjas effektivt. Detta får inte innebära att avkall görs på de berättigade krav som förmedlingsverksamheten ställer. Även om det knappast är möjligt att tillgodose alla önskemål som kan finnas om förmedling av samtal för personer som inte är svenskspråkiga, kan det finnas skäl att beakta möjligheterna till samtalsförmedling för personer som tillhör de större invandrargrupperna och då i första hand personer som talar finska. Om valet av lokaliseringsort eller lokaliseringsorter också kan ske med beaktande av regionalpolitiska synpunkter är detta självfallet en fördel. Även om det inte finns skäl för utskottet att närmare gå in på vilka orter som ur sådana synpunkter skulle vara särskilt lämpliga, är det uppenbart att olika orter i Norrbotten kan komma i fråga. Motion 1980/81:2160 påkallar inte någon riksdagens åtgärd.

Som inledningsvis angetts förordas i propositionen att verksamheten finansieras genom anslag på statsbudgeten under uppbyggnadsskedet som beräknas vara avslutat budgetåret 1984/85. Utskottet har inte något att erinra mot att finansieringen under uppbyggnadsskedet sker på detta sätt.

Utskottet anser dock att starka principiella skäl talar för att ett permanent system – där kostnaderna i huvudsak kan beräknas i förväg – finansieras genom televerkets normala avgifter. Utskottet finner inte skäl att nu göra något uttalande med anledning av att det i propositionen anförs (s. 10) att utrymme för satsningen på förmedlingstjänst skall skapas genom omprioritering av medel från annan verksamhet inom socialdepartementets område. Utskottet ansluter sig därför till vad som i denna fråga uttalas i *motion 1980/81:2161 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)*. Någon riksdagens åtgärd erfordras dock inte med anledning av motionen i denna del (yrkande 1).

I samma motion, 1980/81:2161, uttalas att riksdagen skall följa frågan om samtalskostnaden för den enskilde, bl. a. med hänsyn till att samtal med texttelefon och via förmedlingscentral tar längre tid än vanliga telefonsamtal, och återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder (yrkande 2).

Texttelefongruppen studerade även frågan om samtalskostnader för innehavarna av texttelefoner. Underlaget vid de gjorda försöken var dock alltför litet för att man skall kunna uttala sig om de ekonomiska konsekvenserna. Texttelefonen erhålls utan extra avgifter. Föredragande statsrådet har förordat att någon särskild avgift inte skall tas ut för förmedlingstjänster. Det är följaktligen endast den del av kostnaden för rikssamtal som betingas av texttelefonens långsammare hantering som utgör en merkostnad.

En motsvarande fråga om ökade kostnader på grund av tekniska hjälpmedel för handikappade har tidigare i år behandlats av riksdagen, som därvid godkänt socialförsäkringsutskottets betänkande SfU 1980/81:3, vari behandlades en motion om att ekonomiskt stöd skulle utgå till abonnemangs- och samtalskostnader för biltelefon som innehas av gravt rörelsehindrad förare.

Socialförsäkringsutskottet ansåg att det var angeläget att handikappade fick ekonomiska möjligheter att utnyttja det hjälpmedel, som biltelefon utgör, men att frågan hade samband med såväl finansieringen av samtalsförmedlingen med texttelefon som riksförsäkringsverkets uppdrag att utreda skäliga merkostnader inom ramen för handikappersättningen. Socialförsäkringsutskottet ansåg att det borde ankomma på regeringen att ta upp frågan till förnyad prövning (rskr 1980/81:8).

Socialutskottet förutsätter att regeringen i ett sammanhang behandlar frågorna om ev. ekonomiskt stöd för täckande av merkostnader vid rikssamtal med texttelefon och ekonomiskt stöd till innehavare av biltelefon. Härvid bör beaktas att enligt nu gällande regler endast handikapp som uppkommit mellan 16 och 65 års ålder berättigar till handikappersättning. Utskottet, som också utgår från att regeringen fortlöpande följer hur stora kostnader för texttelefon som drabbar den enskilde, finner det inte påkallat med någon riksdagens åtgärd med anledning av motion 1980/81:2161 i denna del (yrkande 2).

I motion 1980/81:2161 föreslås vidare vissa temporära kompletterande

åtgärder till förmedlingstjänsten samt att här berörda gruppers behov av telefonservice i akuta situationer tillgodoses (yrkande 3).

Motionärerna föreslår bl. a. en viss tilldelning av texttelefoner till anhöriga. När förmedlingscentralerna börjar fungera kommer samtal att kunna utväxlas mellan abonnent med texttelefon och abonnent med vanlig telefon. Då förmedlingstjänsten redan från början beräknas få en sådan kapacitet att servicebehovet hos dem som erhållit texttelefon tillgodoses, och då en utbyggnad bedöms kunna ske i den takt som behovet ökar, finner utskottet inte att det erfordras ett sådant komplement till förmedlingscentralerna som motionärerna föreslår.

Texttelefongruppen konstaterade att vissa myndigheter anskaffat texttelefoner och att andra visat intresse för att göra det. Gruppen ansåg sig dock inte ha underlag för att närmare ange vilka institutioner som borde anskaffa texttelefon utan utgick från att berörda handikapporganisationer skulle följa utvecklingen och ta de initiativ som kan behövas.

Riksdagen ansåg föregående år (SoU 1979/80:29) att det måste ses som ett naturligt inslag i en myndighets serviceskyldighet att myndigheten blir tillgänglig även för dem som har texttelefon. Enligt utskottets mening kommer denna serviceskyldighet att kunna tillgodoses via förmedlingstjänsten.

I vissa akuta situationer måste dock de som har texttelefon ges möjlighet att nå t. ex. ambulans och brandkår, även på tider då förmedlingstjänsten är stängd. Utskottet förutsätter att denna fråga kommer att lösas. Enligt utskottets mening är det dock ännu för tidigt att ta ställning till vilken av olika organisatoriska lösningar som bör väljas. Utskottet förutsätter därför att regeringen och övriga berörda parter följer frågan och vidtar erforderliga åtgärder, när ökad klarhet om behoven av akuta kontakter, förmedlingscentralernas organisation m. m. vunnits.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1980/81:2161 yrkande 3.

Utskottet har i det föregående anslutit sig till vissa av de riktlinjer för förmedling av samtal med texttelefon som lagts fram i propositionen. Inte heller i övrigt har utskottet något att erinra mot riktlinjerna. Propositionen tillstyrks således i sin helhet.

Utskottet hemställer

1. beträffande *uppföljning och redovisning av frågan om texttelefoner med punktskrift m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:436 yrkande 3,
2. beträffande *lokalisering av en förmedlingscentral till Norrbotten*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2160,
3. beträffande *omfördelning inom socialdepartementets område för att finansiera förmedlingstjänsten*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2161 yrkande 1.

4. beträffande *samtalskostnaden vid samtal med texttelefon*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2161 yrkande 2,
5. beträffande *tilldelning av texttelefoner till myndigheter och anhöriga samt möjligheter för innehavare av texttelefon att nå vissa myndigheter vid akuta situationer*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:2161 yrkande 3,
6. att riksdagen godkänner de i proposition 1980/81:181 angivna riktlinjerna för samtalsförmedling med texttelefoner.

Stockholm den 14 maj 1981

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m)*, Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Sven-Gösta Signell (s)*, Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Stig Alftin (s), Karin Israelsson (c) och Lena Öhrsvik (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.